

UDK 811.111'373

Primljeno: 25. 08. 2018.

Stručni rad

Professional paper

Mirjana M. Kovač, Ana Sarić

UČESTALOST NELEKSICALIZIRANIH POŠTAPALICA U PONOVLJENOME ZADATKU

Cilj je ovoga rada ispitati učestalost pojavljivanja neleksikaliziranih poštapalica u ponovljenome zadatku prepričavanja strukturiranog sadržaja naracije. Ispitanici su 33 studenta Fakulteta elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje u Splitu koji su dva puta prepričali sadržaj priče na engleskome jeziku (J2). Govor je snimljen u računalnome programu za obradu zvuka Audacity, nakon čega je transkribiran. Zabilježene su sve neleksikalizirane poštapalice, a statističkom analizom utvrđena je značajno rjeđa učestalost istih u ponovljenome govoru. Rezultati se objašnjavaju Leveltovim modelom, odnosno olakšanim procesiranjem na svim razinama govorne proizvodnje te većom mogućnošću samonadgledanja govora. Dobiveni rezultati upućuju na pozitivne učinke neposrednoga ponavljanja zadatka na razvijanje fluentnijega govora i kod govornika s razvijenim jezičnim vještinama.

Ključne riječi: neleksikalizirane poštapalice; ponavljanje zadatka; fluentnost

1. UVOD

Lakoća procesiranja, govorna fluentnost i automatizacija svih procesa uključenih u proizvodnju govora osobine su karakteristične za proizvodnju materinskoga jezika. Prema Leveltovu modelu (Levelt, 1989) kao široko prihvaćenome i empirijski potvrđenome modelu govorne proizvodnje, proizvedeni govor je posljedica složenog međudjelovanja triju razina, odnosno konceptualizatora, formulatora i artikulatora te

sustava za razumijevanje govora kojim se provjerava izvedba na svakoj od navedenih razina. Sustav za nadgledanje govora osjetljiv je na govorne pogreške ili neprikladne formulacije te je svjesno usmjeravanje pozornosti ovisno, između ostaloga, i o kognitivnoj zahtjevnosti pojedinog zadatka.

Za razliku od materinskoga jezika, govornici u stranome jeziku nailaze na različite poteškoće koje onemogućuju paralelno, automatizirano i inkrementalno procesiranje (Kormos 2006). U stranome jeziku procesi konceptualizacije, formulacije i artikulacije najčešće se ne mogu odvijati paralelno uslijed nedovoljne automatizacije, ograničenih resursa pažnje te ograničenog kapaciteta radne memorije, što rezultira sporijim govorom s učestalijim stankama i oklijevanjima, poglavito unutar samog izričaja kada je govorniku potrebno dodatno vrijeme za procesiranje govora (de Jong 2016). Za razliku od materinskoga jezika, govornici se u stranome jeziku suočavaju s manjkom raspoloživa vremena u fazi konceptualizacije kada je potrebno planirati obavijesni sadržaj poruke, ali i u fazi formulacije. Isto tako, govornici na nižoj razini vladanja jezikom nailaze na poteškoće prilikom artikulacije zbog neautomatizirane prirode funkcioniranja svih procesa uključenih u izgovor.

Oblikovanje izričaja u stranome jeziku je kognitivno zahtjevan proces, ne samo zbog nadolazećih sadržaja i njihove organizacije, nego i zbog mogućih leksičkih nedostataka ili složenih gramatičkih konstrukcija koje uzrokuju zastoje ili planiranja duljeg trajanja, što se ogleda u govornikovu izričaju. Paralelno i neproblematično procesiranje postaje otežano, a poteškoće se očituju u pojavljivanjima različitih oblika disfluentnog govora. Segalowitz (2010) navodi da se fluentnost odnosi na proceduralizaciju i automatizaciju prizivanja leksičkih jedinica, gramatičkih i artikulacijskih pravila te na reduciranje različitih oblika disfluentnog govora. Horga i Požgaj Hadži (2012) definiraju fluentnost kao tečan govor oslobođen nepotrebnih prekida, dok su disfluentnosti različiti prekidi tečnog govora koji ne pridonose obavijesnom sadržaju izričaja. To se prije svega odnosi na nefonematizirane segmente, prazne stanke, leksikalizirane poštapalice, duljenje glasnika, ponavljanja, pogrešne riječi ili sintagme, samoispravljanje i slično. Fluentnost je, za razliku od ostalih elemenata koji uključuju lingvističko znanje, fenomen izvedbe koji ukazuje na učinkovito i neproblematično odvijanje psiholingvističkih procesa govornog planiranja i govorne izvedbe.

U ovome radu istraživat će se jedan oblik disfluentnoga govora, odnosno neleksikalizirane poštapalice, koje su u dostupnoj literaturi različito određene kao zvučne stanke (engl. *filled pauses*) (npr. Kjellmer, 2003), poštapalice (engl. *fillers*) (npr. Bortfeld i sur. 2001; Clark i Fox Tree 2002), oklijevanja (engl. *hesitation disfluencies*)

(npr. Corley i Stewart 2008) i slično. U engleskome jeziku se nefonematizirani segment ili neleksikalizirana poštapalica obično zapisuje kao *er* i *erm* (britanski engleski) te kao *uh* i *um* (američki engleski) (Tottie 2014). Götz (2007) naglašava da se zvučne stanke pretjerano koriste na početku te unutar samog izričaja. Kovač i Horga (2010) u istraživanju govora studenata tehničkih studija u materinskome jeziku nalaze da su poštapalice ili zvučne stanke najčešća strategija oklijevanja. S druge strane, Kovač i Sirković (2015), ispitujući zvučne stanke u stranome jeziku, utvrđuju značajno veću učestalost pojavljivanja nefonemskog odsječka unutar izričaja, što je rezultat poteškoća na koje govornik nailazi za vrijeme oblikovanja poruke. Rezultate objašnjavaju neautomatiziranom J2 proizvodnjom, odnosno činjenicom da govornici na nižem stupnju vladanja jezikom primjenjuju svjesno znanje gramatičkih pravila, a pažnja je usmjerena na kodiranje unutar rečenice pod pritiskom vremena. Autorice naglašavaju da je razmatrana populacija studenata tehničkih usmjerenja načelno manje podvrgnuta zadacima koji zahtijevaju govorničke vještine te je moguće da se posljedično manje vremena posvećuje razvijanju fluentnoga govora u stranome jeziku.

Ne postoji jednoznačno objašnjenje do koje mjere učestalost i mjesto pojavljivanja neleksikaliziranih stanki utječu na slušateljev doživljaj govornikove fluentnosti. Pretjeranu učestalost ovih stanki moguće je interpretirati kao iznimno nefluentan govor te nepoželjnu govornu pojavu, ali nije isključeno da iste imaju pozitivan učinak na slušatelja jer olakšavaju sugovornikovo procesiranje obavijesnog sadržaja poruke uslijed dodatnog vremena koje ima na raspolaganju (Götz 2013). Carović i sur. (2010) navode da su oklijevanja, između ostaloga, pokazatelj mentalne pripreme za pravilan odabir jezičnih jedinica te sigurnosti govornika u ispravan izbor. Autorice su mišljenja da početnici koji uporabu stranog jezika još nisu automatizirali, češće koriste oklijevanja kako bi imali više vremena za oblikovanje misli i uspješno jezično kodiranje na svim razinama govorne proizvodnje.

Predmetom istraživanja postaje i utjecaj različitih tipova zadataka na različite razine govorne izvedbe. Jedan od implementiranih tipova zadataka je neposredno ponavljanje zadatka, ponavljanje nakon nekoliko dana ili nekoliko tjedana. Bygate (1996) nalazi pozitivne učinke ponavljanja na gramatičku točnost i fluentnost nakon tri dana, a isti autor u kasnijim istraživanjima (2001) bilježi pozitivne učinke ponavljanja na fluentnost i kompleksnost izričaja nakon deset tjedana. De Jong i Perfetti (2011) također bilježe pozitivne učinke ponavljanja na govornu fluentnost jer se umanjuje pritisak kod procesiranja uslijed ograničenog vremena i zato se bilježe pozitivni učinci na svim razinama govorne izvedbe. Kovač i Vickov (2018) bilježe značajno rjeđu učestalost i kraće prosječno trajanje tih stanki kod ponavljanja. Rezultate ob-

jašnjavaju učinkom aktivacije i umanjenim kognitivnim naporom u ponovljenome zadatku. Autorice ukazuju na pedagoške implikacije u J2, naglašavajući pozitivan utjecaj ponavljanja na opći razvoj govorne fluentnosti.

Teorije kojima se objašnjavaju složeni procesi proizvodnje govora u stranome jeziku potvrđuju potrebu uvođenja određenih govornih zadataka u nastavne programe koji nedvojbeno utječu na poboljšanje govorne izvedbe, a isti imaju uporište u Leveltovu modelu govorne proizvodnje (Bygate i Samuda 2005; Kormos 2006; Skehan 2009; Skehan i sur. 2012). Monitoring ili nadgledanje ispravnosti vlastita izričaja učestalo je zanemareno u mnogim nastavnim programima te bi trebao zauzeti značajno mjesto u podučavanju jezika. Razlog tomu je činjenica da je samopraćenje ili nadgledanje govora uključeno u gotovo svaku fazu govorne proizvodnje, odnosno njegova kvaliteta izravno utječe na kvalitetu govorne izvedbe.

Cilj ovoga rada je utvrditi utjecaj neposrednoga ponavljanja zadatka na učestalost pojavljivanja neleksikaliziranih poštapalica kod govornika na višem stupnju poznavanja engleskoga jezika. Postavljena je sljedeća hipoteza:

- Učestalost neleksikaliziranih poštapalica bit će statistički značajno manja u ponovljenome zadatku, jer ponavljanje zadatka olakšava procesiranje i kod ispitanika na višoj razini vladanja jezikom.

2. METODOLOŠKI POSTUPCI

U ovome istraživanju ispitanici su studenti prve godine elektrotehnike i informacijske tehnologije na Fakultetu elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje u Splitu. Za potrebe istraživanja govora dobrovoljno su se odazvala 33 ispitanika, 14 studentica i 19 studenata u dobi od 18 ili 19 godina, koji su položili engleski jezik na višoj razini državne mature te su ostvarili visoke ocjene. Svi ispitanici su učili engleski jezik u osnovnoj i srednjoj školi, a u zemljama engleskoga govornog područja nisu boravili dulje od deset dana. Za potrebe istraživanja korišten je narativni zadatak oblikovanja priče na temelju slikovnih prikaza iz vrlo popularne zbirke crteža koja se učestalo koristi u sličnim istraživanjima (npr. Kormos and Dénes 2004; Riazantseva 2001) u svrhu mjerenja različitih aspekata govorne izvedbe (fluentnost, gramatička točnost, leksička raznovrsnost i slično). Radnja je jasno strukturirana, svaka slika je sadržajno povezana s prethodnom, što olakšava oblikovanje priče u stvarnome vremenu. Ispitanici su unaprijed upoznati s kontekstom radnje, što upućuje na potrebu korištenja vrlo učestalih leksema i formulaičnih izraza.

Govornik oblikuje priču na temelju slikovnih prikaza tako da sugovornik koji ispred sebe nema crteže može shvatiti i pravilno protumačiti govornikovu priču. Govornici su na raspolaganju imali pola minute za pripremu. Nakon što je istraživaču ispričao priču, ispitanik je zamoljen da ju ponovno prepriča. Govor u ukupnom trajanju od 67 minuta snimljen je u računalnome programu za obradu zvuka *Audacity*, nakon čega je govor transkribirala prva, a provjerila druga autorica. Za potrebe ovoga istraživanja zabilježene su sve neleksikalizirane poštapalice. Ilustrativni primjeri (1), (2) i (3) su izvadci iz transkribiranoga zapisa u kojima se pojavljuje neleksikalizirana poštapalica (nefonematizirani odsječak) *er*.

(1) *I can er relate to her because I have er one puppy*

(2) *er every night I go with him on walk or er just to-just to hang out with him if we can say so*

(3) *one day er a man was walking and he saw er the woman er who was walking er with her dog*

Kako je istraživanje utjecaja ponavljanja zadatka na učestalost neleksikaliziranih poštapalica izvršeno na istim ispitanicima, riječ je o zavisnim ili uparenim uzorcima. Prije odabira odgovarajućega statističkog testa za ispitivanje statistički značajnih razlika, potrebno je provjeriti preduvjet uporabe parametrijskog testa za zavisne uzorke, odnosno ispitati normalnost distribucije razlika između parova. Za testiranje normalnosti odabran je Shapiro-Wilkov test, koji je u literaturi često naveden kao najučinkovitiji test normalnosti. Kada preduvjet normalnosti distribucija ne bi bio ispunjen, trebalo bi odabrati odgovarajući neparametrijski test.

3. REZULTATI I RASPRAVA

U tablici 1 prikazani su parametri uzoraka prvog susreta sa zadatkom i ponavljanja zadatka za broj poštapalica na 1000 slogova. Može se primijetiti da ispitanici izgovore prosječno 50.15 poštapalica na 1000 slogova pri prvom susretu sa zadatkom, dok taj broj opada na 38.22 poštapalice na 1000 slogova kod ponavljanja zadatka, što je za 23.79% manji iznos, tablica 1.

U tablici 2 vidljivi su rezultati Shapiro-Wilkova testa za raspodjelu razlika između parova. S obzirom na to da je p veći od praga značajnosti 0.05, donosi se zaključak da nema dovoljno dokaza da distribucija populacije značajno odstupa od normalne raspodjele.

<i>Broj poštapalica na 1000 slogova</i>	<i>Prvi susret</i>	<i>Ponavljjanje</i>
x_{min}	0	0
Me	42.94	33.15
x_{max}	122.60	90.91
\bar{x}	50.15	38.22
σ^2	35.36	26.79
$S_{\bar{x}}$	6.16	4.66
$\Delta\bar{x}$	- 23.79 %	

x_{min} – minimalna vrijednost, Me – medijan,
 x_{max} – maksimalna vrijednost, \bar{x} – aritmetička sredina,
 σ^2 – varijanca, $S_{\bar{x}}$ – standardna pogreška, $\Delta\bar{x}$ – postotno
odstupanje aritmetičkih sredina

Tablica 1: Parametri uzoraka za prvi susret sa zadatkom i ponavljanje zadatka

<i>FILM</i>	<i>SHAPIRO-WILK</i>
W	0.9540
P	0.1739

W – Shapiro-Wilkova testovna veličina,
 p – vjerojatnost dobivanja istih ili ekstremnijih
vrijednosti testovne veličine od dobivene
vrijednosti, kada je populacija normalno
distribuirana

Tablica 2: Shapiro-Wilkov test normalnosti za prvi susret sa zadatkom i ponavljanje zadatka

Budući da je ispunjen preduvjet korištenja parametrijskog testa, pri čemu se testiraju razlike između dvije aritmetičke sredine, koristi se parametrijski t-test za zavisne uzorke, tablica 3. Uvidom u tablicu, uočava se statistički značajna razlika između aritmetičkih sredina broja poštapalica na 1000 slogova pri prvom susretu sa zadatkom i ponavljanju zadatka.

<i>FILM</i>	<i>t-TEST ZA ZAVISNE UZORKE</i>		
	<i>T</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
	2.353	32	0.0249

t – testovna veličina, *df* – broj stupnjeva slobode, *p* – vjerojatnost dobivanja istih ili ekstremnijih vrijednosti testovne veličine od dobivene vrijednosti, kada je nul-hipoteza točna

Tablica 3.1: t-test za zavisne uzorke za prvi susret sa zadatkom i ponavljanje zadatka

Dobiveni rezultati upućuju na zaključak da je postavljena hipoteza potvrđena, odnosno da prethodno poznavanje zadatka pozitivno djeluje na učestalost pojavljivanja neleksikaliziranih poštapalica jer ponavljanje rezultira olakšanim procesiranjem na razini konceptualizacije, čime se oslobađaju resursi pažnje potrebni za preostale faze govorne proizvodnje. Procesi planiranja i govorna izvedba ubrzavaju se u ponovljenoj izvedbi uslijed ustanovljenih jakih veza između konceptualnog plana i leksičko-gramatičkih oblika koji su izrazito pobuđeni prethodnom aktivacijom (Lambert i sur. 2017).

Rezultati predstavljeni u ovome radu potvrdili su nalaze ranijih istraživanja i utvrdili da neleksikalizirane poštapalice mogu biti pokazatelj mentalne pripreme za pravilan odabir predstojećih jezičnih jedinica. Drugim riječima, poštapalicama govornici dobivaju više vremena za jezično kodiranje na svim razinama govorne proizvodnje. Nadalje, rezultati omogućuju bolje razumijevanje uporabe neleksikaliziranih poštapalica kao jedne od varijabli ne fluentnog govora. Navedene rezultate moguće je povezati s rezultatima dobivenim za materinski jezik te zaključiti da su jednako primjenjivi u oba slučaja. Naime, naponi u planiranju poruke rezultiraju odgađanjem procesa proizvodnje govora, pri čemu su poštapalice prvenstveno u službi dobivanja dodatnog vremena za procese konceptualnog planiranja i lingvističkog kodiranja (Kovač i Horga 2010).

4. ZAKLJUČAK

Rezultati analize potvrđuju postojanje statistički značajne razlike u broju neleksikaliziranih poštapalica između prvog susreta sa zadatkom i ponavljanja zadatka. Razvidno je da neleksikaliziranim poštapalicama govornici dobivaju dodatno vrijeme za planiranje i kreiranje izričaja, ali i za rješavanje mogućih poteškoća u različitim fazama proizvodnje govora. Uslijed upoznatosti sa sadržajem radnje i posljedično uma-

njenim kognitivnim zahtjevima na razini planiranja sadržaja i organizacije govornih činova, ali i formulacije i artikulacije, govornici dodatne resurse pažnje mogu usmjeriti prema fluentnijem govoru u vidu rjeđeg korištenja tihih i neleksikaliziranih stanki, većoj brzini govora i slično, ili samonadgledanju gramatičke ispravnosti, a isto tako je moguće da pažnju usmjeravaju prema oblikovanju kompleksnijeg izričaja. Potrebno je naglasiti da je ovo istraživanje ograničeno na čvrsto strukturirani narativni zadatak te je u budućem istraživanju potrebno ispitati utjecaj ponavljanja zadatka na učestalost neleksikaliziranih poštapalica za druge tipove zadataka i njihovu moguću implementaciju u nastavi stranih jezika.

Konačno, značaj ovoj rada ogleda se u njegovoj primjenjivosti na nastavni proces stranoga jezika u kojem je potrebno osvijestiti učestalu uporabu neleksikaliziranih poštapalica u govoru. U nastavi bi bilo poželjno uključiti češće ponavljanje istih ili sličnih zadataka, što rezultira reduciranjem upotrebe neleksikaliziranih poštapalica u proizvodnji govora.

5. LITERATURA

1. Bortfeld, Heather, Silvia D. Leon, Jonathan E. Bloom, Michael F. Schober, Susan E. Brennan, (2001), "Disfluency rates in conversation: effects of age, relationship, topic, role, and gender", *Language and Speech*, 44, 123–149.
2. Bygate, Martin (1996), "Effects of task repetition: Appraising the developing language of learners", In: Willis, J. i Willis, D. (ed.), *Challenge and change in language teaching*, Heinemann, London
3. Bygate, Martin (2001), "Effects of task repetition on the structure and control of oral language". In: Bygate, Martin et al. (eds.), *Researching Pedagogic Tasks: Second Language Learning, Teaching and Testing*, Longman, Harlow
4. Bygate, Martin, Virginia Samuda (2005), "Integrative planning through the use of task-repetition". U: Ellis, Rod (ed.), *Planning and task performance in a second language*, 11, John Benjamins, Amsterdam, 37–74.
5. Carović, Ines, Ana Vidović, Mirjana M. Kovač (2010), "Usporedba govornih pogrešaka u hrvatskome kao stranom jeziku između početnih i naprednih stupnjeva učenja", U: Mildner, Vesna, Marko Liker (ur.), *Proizvodnja i percepcija govora: profesoru Damiru Horgi povodom njegovog sedamdesetog rođendana*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za fonetiku, Odjel za fonetiku Hrvatskoga filološkog društva, FF press, Zagreb, 313-328.

6. Clark, Herbert H., Jean E. Fox Tree (2002), "Using uh and um in spontaneous speaking", *Cognition*, 84, 73–111.
7. Corley, Martin, Oliver W. Stewart (2008), "Hesitation disfluencies in spontaneous speech", *Language and Linguistics Compass* 2, 589-602.
8. De Jong, Nel, Charles A. Perfetti (2011), "Fluency training in the ESL classroom: An experimental Study of fluency development and proceduralization", *Language Learning*, 61.2, 533-568.
9. De Jong, Nel (2016), "Predicting pauses in L1 and L2 speech: the effects of utterance boundaries and word frequency", *International Review of Applied Linguistics in Language Teaching*, 54, 113–132.
10. Götz, Sandra (2013), *Fluency in native and nonnative English speech*, John Benjamins, Amsterdam
11. Horga, Damir, Vesna Požgaj Hadži (2012), "(Dis)fluentnost i proizvodnja govora", *Slavistična revija*, 60.4, 621–637.
12. Kjellmer, Göran (2003), "Hesitation. In defence of ER and ERM", *English Studies* 84, 170-198.
13. Kormos, Judit (2006), *Speech production and L2 acquisition*, Mahwah, Lawrence Erlbaum, NJ
14. Kormos, Judit, Mariann Dénes (2004), "Exploring measures and perceptions of fluency in the speech of second language learners", *System*, 32, 145–164.
15. Kovač, Mirjana M., Damir Horga (2010), "Poštapalice u hrvatskom jeziku", *Lingua Montenegrina* 3, 139-164.
16. Kovač, Mirjana M., Nina Sirković (2015), *Strategije rješavanja poteškoća u komunikaciji na stranom jeziku*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb
17. Kovač, Mirjana M., Gloria Vickov (2018), "The impact of immediate task repetition on breakdown fluency", *Govor* 35.2, 139-159.
18. Lambert, Craig, Judit Kormos, Danny Minn (2017), "Task repetition and second language speech processing", *Studies in Second Language Acquisition*, 39.1, 167-196.
19. Levelt, Willem J. M. (1989), *Speaking. From Intention to Articulation*, MIT Press, Cambridge, MA
20. Riazantseva, Anastasia (2001), "Second language proficiency and pausing: A study of Russian speakers of English", *Studies in Second Language Acquisition*, 23, 497–526.
21. Segalowitz, Norman (2010), *Cognitive bases of second language fluency*, Routledge, New York, NY

22. Skehan, Peter, Bei Xiaoyue, Li Qian, Zhan Wang (2012), “The task is not enough: Processing approaches to task-based performance“, *Language Teaching Research*, 16.2, 170-187.
23. Skehan, Peter (2009). “Modelling second language performance: Integrating complexity, accuracy, fluency and lexis“, *Applied Linguistics*, 30, 510–532.

THE FREQUENCY OF NON-LEXICALIZED FILLERS IN THE REPEATED TASK

Summary:

The aim of this paper is to examine the frequency of non-lexicalized fillers in the repeated task of retelling a structured story narration. The subjects were 33 students of the Faculty of Electrical Engineering, Mechanical Engineering and Naval Architecture in Split who performed the same narrative task twice in the English language (L2). The speech was recorded using the computer program Audacity and transcribed. All non-lexicalized fillers were recorded, and statistically analyzed, pointing to a significantly less frequent occurrence in the repeated speech. The results are explained by Levelt's model, i.e. the reduced processing requirements at all levels of speech production and greater opportunities for speech monitoring. The obtained results have practical implications, as they point to the positive impact of immediate repetition aiming at developing more fluent speech, even in the case of more proficient speakers.

Keywords: non-lexicalized fillers; task repetition; fluency

Adresa autora
Authors' address
Mirjana M. Kovač
Ana Sarić
Sveučilište u Splitu,
Filozofski fakultet
mirjana@ffst.hr
asarić@ffst.hr